

Brieven van Remie aan Manie.

Van het gezin van Jeremias Swart heeft alleen de zoon Alfred Swart (roepnaam Freddy) door de onderduik de oorlog overleefd. De onderstaande brieven zijn door zijn vader Jeremias Swart (Remie) gestuurd vanuit Vught, Westerbork en Bergen Belsen aan zijn vriend Emanuel Leisen (Manie), die woonde met zijn gezin in de Pretoriusstraat 57 in Amsterdam. Emanuel Leisen was arts en gemengd gehuwd en heeft de Holocaust overleefd. Na de oorlog, toen Alfred terugkwam uit de onderduik, werd Freddy opgenomen in het gezin Leisen. De brieven van zijn vader Remie kreeg Freddy van zijn pleegouders, toen de familie Leisen naar de U.S.A. verhuisde.

In de brief van 9 October 1943, wordt ook nog een kantje geschreven door Bernard Leisen (Bennie) aan zijn broer Emanuel (Manie). Bernard woonde met zijn vrouw Rosette Bierman en kinderen Simon Abraham en Golda Sophia sinds 1942 op de Vening Meineszkade 11 hs in Amsterdam. Bij hen woonden zijn ouders in: Simon Leisen en Sophia Salomon. Sophia Salomon werd in het voorjaar van 1943 in kamp Vught geïnterneerd en op 24 Mei van Vught naar Westerbork gestuurd. Daar verbleef zij in barak 61 tot aan haar deportatie. Haar man Simon Leisen werd op 6 Juli 1943 in Westerbork geregistreerd, verbleef een week in barak 57 totdat hij samen met zijn vrouw op 13 Juli 1943 werd gedeporteerd naar Sobibor. Daar werden zij op 16 Juli 1943 vermoord. Bernard en zijn gezin waren “gesperrt” en werden op 29 September 1943 in Westerbork ingesloten in barak 64. Vandaar werden zij op 8 Februari 1944 gedeporteerd naar Auschwitz, waar zij allen bij aankomst op 11 Februari 1944 zijn vermoord.

Bronnen: archiefkaarten van het Stadsarchief Amsterdam en de registratiekaarten uit de Joodse Raad Cartotheek van de familie Simon en Bernard Leisen.

Geschreven door de redactie van het Joods Monument op 26-2-2018.

Brief van Jermias (Remie) Swart aan Emanuel (Manie) Leisen in Amsterdam
uit Vught, van 12 Juli 1943.

Dr. E. Leisen. Pretoriusstr.: 57

Lieve vrienden,

12-7-43

Ik heb jullie briefjes
gelezen en gezien dat alles nog
goed is, gelukkig maar. Bebe je wordt
bedankt voor de heerlijke pannenkoeken
tomaten en pruimen. Stannie, breek
dadelijk de connectie af, hij zou weer
gaan verleden week, maar hetgeen hij
van mij bij zich had was deze keer 2.9
gestolen + 3.000.- dus je begrijpt een goede
bui had ik niet, maar wat moet ik
er tegen doen, niets, aan alle kanten
maken ze je los, maar ook een zorg,
dat is het voornaamste niet. Tonje wordt
bedankt voor de helft van de shag erg
aardig van je, als ik de winkel twee
open maak, dan krijg je hem vast teug.

Er zijn hier een paar mensen gekomen van
Westerbork, die hadden een brodschap van
Jaques en mijn vader, moeder en belien dus
zij zijn daar nog. Ik was juist op de post Donderdag
toen Verduin, den directeur riep, Amsterdam
verreicht terugkoming van pakket van Swart
daar deze op Westerbork zit, ik zie hier spa
ik in levende lijve voor u, toen kreeg ik
het toch, maar hoe komt het, dat jullie
denken dat ik weg ben. De berichten heb

De achterkant van de brief.

den

19

NOTA

VOOR

VAN

ik ontvingen, je wordt bedankt,
misschien helpt het. Ik ben verleden
week mee gegaan naar het station
met het transport, ik dacht misschien
is ebanie weer erby, maar nee
hoor, peet gehad. Rij jongens ik
weet verder niets, ik wensch jullie
het beste; en geef de kinderen
duizend kussen voor me.

Rennie

Vermoedelijk was de Goede Raad, weer
te laks met haar berichten, anders
had Guntje vast en zeker ongetrouwen
gevonden in Westerbok, ongelukkig
thé.

Brief van Remie aan Manie van 14 September 1943 vanuit Westerbork.

Mijnheer Bes, wees zoo vriendelijk en bezorg aere brief voor mij
a. n. b. tevens de groeten voor fam. Koë en weesch u en M. vrouw
het beste, de brieven van Jacques daar heb ik geen letter van gelezen.

Dr. E. Leisen. Pretoriusstr. 57 ^{bedankt voor de} ^{Remie}
W' bork 14 Sept '43.

Lieve vrienden,

Ik ga maar met goddood verder
want het papier vloeit te veel. Jullie hebben nooit
noodig te twijfelen, want ik ontvang altijd
jullie briefjes, van Beb ook. Het is jammer dat
het niet gelukt is voor Jacques, alhoewel ik
er toch niet op heb gerekend, maar we hebben
het geprobeerd. Jacques is verbrokken hij is
heel erg flink, hij moest mij nog troosten,
want mijn zenuwen schijnen niet zoo sterk
meer te zijn, daar had ik vroeger nooit last
van. Van je zoon heb ik gelezen, dat doet mij
geweldig plezier, ook gelezen van P. B.,
daar zal ik morgen, over spreken met een
bevriende advocaat, die mij zeker niet voor
de gek houdt, maar het P. B. was in 'tugkt, dus
als je het noodig hebt zal het waarschijnlijk
nog daar zijn. Hier gaan ook steeds heel
enkele 120 naar huis, maar weinig hoor,
maar ik reken erop dat ik vandaag of morgen
door ga, maar dat kan mij niet tegen vallen.
Van Riga had ik geloofd, laten we hopen dat
ze het er kunnen withouden. Jullie worden
bedankt voor jullie pakje, het gekakt was
heerlijk zeg, dat hebben wij nog samen opgegeten.
tevens heb ik ook het pakje van Beb en Jacques

Vervolg van de brief van 14 September 1943

van Hbes ontvangen, die pakjes ontvangen wij altijd
Maandag ~~neest het met het~~ oog op het transport,
aangezien er altijd een trein van de G.R. komt
uit Amsterdam om 11 uur 's avonds, dat is een bewijs dat
Gyntje haar papieren hier ook op tijd waren,
maar dat is voorbij. Barbara wil je deze brief ook
aan Beb laten lezen. Beb, om Lem het ik hier
gesproken, hij mocht vrijwillig met zijn vrouw en
zoon mee en zo doende rijdt hij doorgedaan, maar
rijt niet er prima uit en ook Lem hadt nog
Gyntjes bok. Beb zou je mij weer een nieuw
sigarettenmach. willen sturen, het is weer
stiek, je wordt ook bedankt voor je pakje
het was natuurlijk heel lekker en op tijd.
Ton, alles nog goed? hoe je twee jongen, Elly
ook goed? fijn hoor, geef Andre de groeten
voor mij. Annie hadt het, Springer het je
natuurlijk gesproken, zijn ze een beetje ongelukkig.
Billy, ik bewonder je hoe je alles voor mekaar
boekt en wat je van je neef vertelt interesseert
mij natuurlijk altijd. De jongens ik, stop en
ik wensch jullie het beste allemaal, geef Daisy
en Fred duizend roemen en Elly niet te vergeten
ook een kus voor de vrouwen en de mannen
een stevige poot, ik ga nu even de rede van
Hitler lezen, dag jongens blijf jullie
gezond. Renail

Beb, als je wat geld voor me kan
missen doe het, maar in het pakje,
niet veel hoor. 15-807

Brief uit Westerbork van 9 October 1943 van Jeremias Swart (Remie) aan de familie van Emanuel (Manie) Leisen in Amsterdam.

Leisen

Vaterdagdagmiddag. half vijf, ik krijg niet
jullie (jullie) met alle beleeftheden, ik voel
me gewoon ontdaan door de vriendelikheden
die jullie mij bewijzen, maar het sprekwoord
is, in den nood leert men zijn vrienden kennen,
maar wat mijn reuven betreft, zijn niet meer
zo flink, ik ben nu een bakker geworden,
ik kan bij alles tramen in mijn ogen krijgen,
maar onder mijn werk ring ik het loof te
sied, ik bouw m. d. brandgrutten, dan sta
ik vijf meter diep in de grond te scheppen
in het water met grote kaplaarsen aan,
maar dat ningen is ~~blaat~~, want ~~is~~
wel eens midden in. Ik ga nu even een
murtje bridgen, en ga dan op bezoek bij
Rosa om het briefje te laten lezen en
misschien wil de, ook wat schrijven, het
strakt, eet lekker. Heven nu, de spoel dienst
is hier afgehoopen, ik heb gegeten, eet pap
dat is habemout in melk daarna brood met
gekakt, heerlijk rog, pannekoecken, en een
meer, morgen gaat we verder, ik wensch jullie
nog veel jaren, hoe zal Jantje en de anderen
adubijten, maar afwachten, ik ga nu naar
Rosa. Ik ben nu bij Rosa en Bernie, zij hebben
op het oogenblik drie pakketten ontvangen, de
virste met de kaplaarsen nog niet, die zal morgen

Vervolg van de brief van 9 October 1943 uit Westerbork.

In het onderstaande deel van deze brief schrijft ook Bernard Leisen (Bennie) aan zijn broer Emanuel (Manie). Bernard is op 11 Februari 1944 met zijn vrouw en twee kinderen in Auschwitz vermoord.

wel komen, Bennie zit net zijn gebak te eten.
Vandaag morgen negen uur, ik zal de ^{verjaardag} ^{verjaardagen} dag.
Lieve Manie, Marian en Daisy
Op 't ogenblik is Manie bij ons en hebben de pak tullen
ontvangen en kleedjes ook je wordt vriendelijk
bedankt voor het geen je gestuurd hebt, vooral je
weer pakjes ik ben blij dat ik nu weer wat heb
Manie heeft een beetje kinnule, maar vanniddag
heeft hij mij niet na gebuild, dus misschien wou
hij nu Golda heeft van dag de hele dag gespuut
en buikloop morgen krijgt ze misschien evenwilt
ik hoop dat de gans beter is Marian als ik nu
nuar hier mez blijven dan gaat het wel in 't hokhuis
in dat je ook goed hebt, ze zijn even na die vier
ing, alleen heeling ik en naar jublie, dat bejagen
je wil ik kon eerst hiet niet slagen maar of er
kan was ik zoo verwond dat de luster mij
wakker moest maken. Manie en Marian het is
nu Jonn kipoer en wenschen jublie nog vele
jaren en hoop dat we slug bij elkaad weer
zijn. I briefje van Renk hebben mij gelosen
en doe ik wel dat jullie moete genoeg
voor ons doen. Nu livers is eindig en
vele kusjes van ons en vooral van Manie
en Golda en van mij Rosa en Ben
dag. Daisy: harte komt weer gauw
bij je hoor? dag. geyuel voor Manie, Kuster
en Betty de

Brief van 14 October 1943 van Remie aan Manie.

Westerbork 14 Oct. 1943

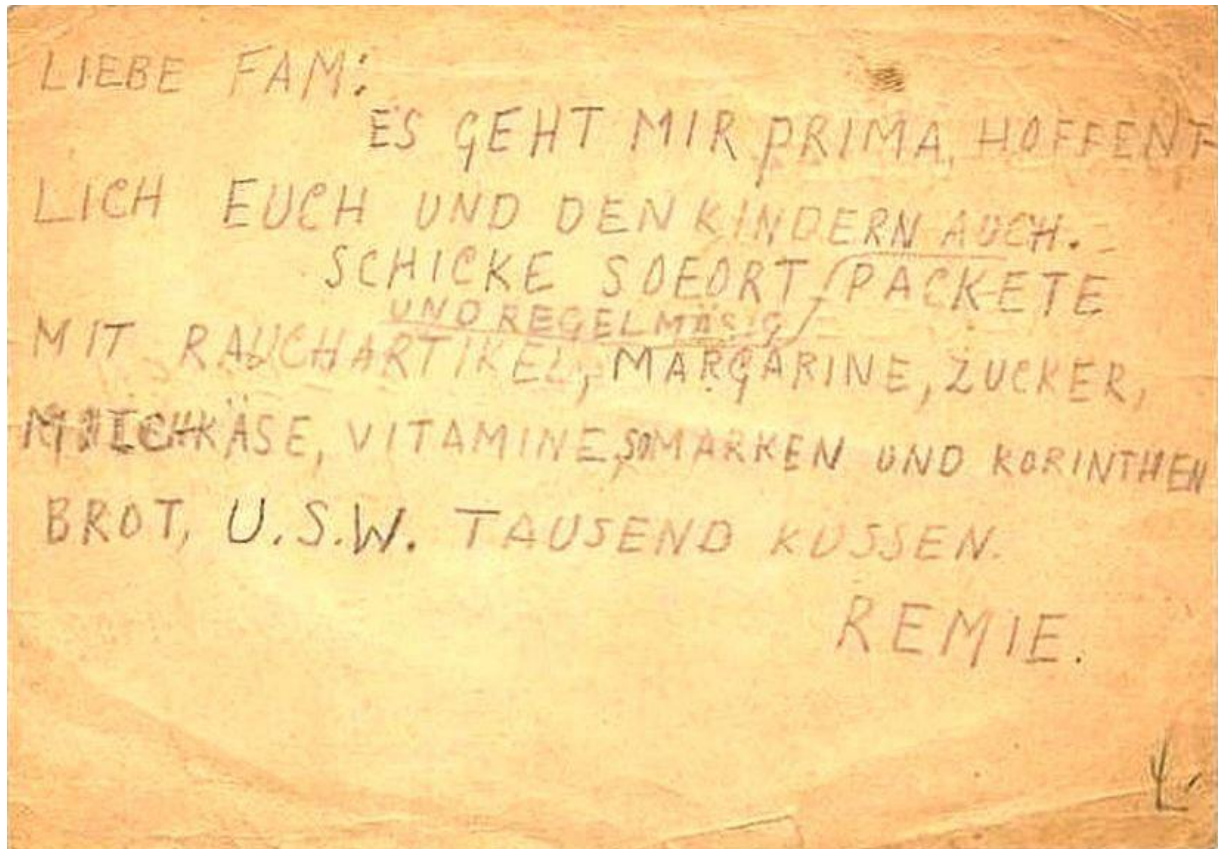
Lieve vrienden, ik heb het pakket ontvangen waar ik jullie dankbaar voor ben, en heb aan Bennie gegeven wat hij moest hebben. Bennie heeft ontvangen de papieren maar daar gevees hier niets, ook het papier van P, hier zeggen zij dat hij moet wachten wat de Centrale stelde beslist, dus je weet het. Bennie heeft ook brood van hem gegeven aan Bram, Abidiel, Frank en Meyer, dat kan hij best missen. Hij maakt het naar omstandigheden goed, Rosa en de kinderen ook, alleen moeten zij nog wennen, je begrijpt dat is natuurlijk niet gemakkelijk, maar het zal wel lukken, het is mij ook gelukt en ik ben ten slotte al acht maanden weg. Het is met mij ook goed, alleen je begrijpt, altijd heb ik het over hetzelfde, Juupje en Ronny, die zijn nooit uit mijn gedachten, maar laten wij hopen, dat de oorlog spoedig voorbij zal zijn en dat ik ze weer gezond terug mag zien. Willen jullie Bebe en Fam: de groeten geven, tevens ook van André, zeg hem ook, hij zal mij wat te rooken sturen. De kleine van Rosa groet nog niet los, die moet ook schijnbaar nog wennen, maar hij zal minstens ook wel zo'n fijn mensch worden als de vader, hoe komt zo'n gasser van een vader aan zo'n lekker kind. Stuur Bennie als je kan nog een paar sokken en een paar handdoeken, die heeft hij noodig. Ik stop weer, en ik wensch jullie al het goeds wat er bestaat, kus de kinderen van mij en de groeten van Bennie, Rosa en de kinderen.

16 Oct. pakket met pakje soep ontvangen Remie kind goed
appel taart zijn, Bennie alles ontvangen ook kaplaarsjes

Een levensteken van Remie uit Bergen Belsen.

Jeremias Swart werd vanuit Westerbork op 1 Februari 1944 gedeporteerd naar Bergen Belsen totdat hij daar op 17 December 1944 is omgekomen.

LIEBE FAM:
ES GEHT MIR PRIMA, HOFFENT-
LICH EUCH UND DEN KINDERN AUCH.
SCHICKE SOEORT PACKETE
UND REGELMÄSSIG
MIT RAUCHARTIKEL, MARGARINE, ZUCKER,
KÄSE, VITAMINE, SMARZEN UND KORINTHEN
BROT, U.S.W. TAUSEND KUSSEN.
REMIE.